אוקטובר 2003
11
מחיר 46 ש"ח
תיאטרון
2351 8538163-300108

תיאטרון

רבעון לתיאטרון עכשווי

Teatron - An Israeli Quarterly for Contemporary Theatre

להחזיר את המפתחות? תגובות על ההתעללות התקציבית מצד הממשלה

תיאטרון יהודי - עכשיו IN: 15 שנה ל"יידישפיל", אתר חדש באינטרנט

נפש יהודית על במה ישראלית: על "מניין נשים", "שושה", "אהבה קשה", "שבוע", ועל המחזאית יוספה אבן-שושן, על הנשים המיתיות שלה ועל גילוי "צור וירושלים"

חן עם חסד בלי רחמים - תרבות ובעיקר תיאטרון בוינה, 2003

ISSN: 1565-155X

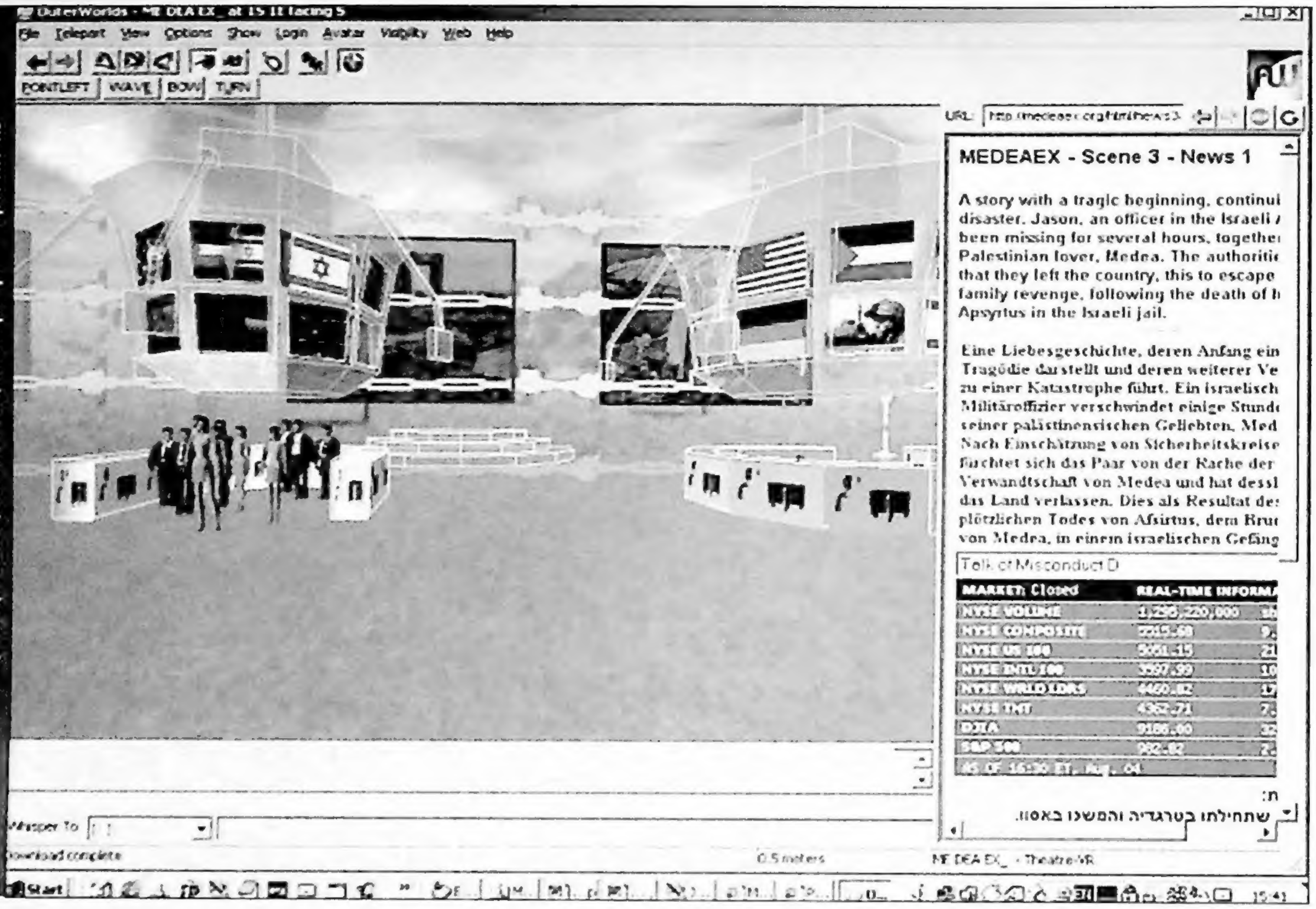

"מדיאה אקס" – דף מן האתר, מדיה חדשה, תיאטרון עתיק

לפתוח את הטלפונים הסלולריים!

אמנית המחשב neora.com על "מדיאה אקס"

גד קיבר

המופע היחיד בארץ, שבו מבקשים במפורש להשאיר את הטלפונים הסלולריים פתוחים, היה גם אחד החידושים המהפכניים ביותר של פסטיבל עכו בעידן עתי ציטרון, גם אם לפי שעה מסתבר שיש עוד הרבה "באגים" בדרכו להפוך לנחלת הכלל. חידוש זה משדך את "המדיה החדשה" עם התיאטרון העתיק לכלל יצירת מציאות מדומה ואינטראקטיביות בזמן אמת, הן באולם המופע, והן הרחק משם, בבית - מול אתר המופע על צג המחשב: "מדיאה אקס", עיבוד היי-טקי של אמנית התוכנה נאורה שם שאול למיתוס של מדיאה, המבוסס על הטקסטים המקוריים של אוריפידס, סנקה והיינר מילר. השחקנית ח'אולה אלחג'-דיבסי (שקיבלה ציון לשבח), בהנחיית הבמאי אמיר אוריין, מזמינה את הקהל להתעמת עם המיתוס בגלגולו "הרלוונטי": מדיאה כפלסטינית, קורבן ומקרבן, יאסון כקצין צה"ל אטום-לב, מקרבן וקורבן, והצופה הישראלי כקורבן האמיתי, הלא וירטואלי, הלא מיתי, המסוגל להשפיע על ההתרחשות, ולומד, אולי, שהוא מסוגל להשפיע גם במציאות הלא וירטואלית.

אני נכנס עכשיו לאתר www.medeaex.org, מהלך כאווטאר בסביבה הסייברית, התלת-ממדית, המוקרנת ב-360 מעלות, בין מקהלה יוונית בלבוש מודרני למדיאות שונות מתולדות התיאטרון. את רשות הדיבור אני מעביר לנאורה:

אני באה מתחום התוכנה. הפרויקט הזה מאגד המון-המון דברים שעשיתי בחיים שלי. כבר בשנות ה-70 הייתי מחוברת לאינטרנט. בעצם חייתי את המושג - cyber culture - תרבות האינטרנט, ממש בכמה רמות: גם לכתוב על זה כעיתונאית, גם לחיות בקהילת האקרים בישראל, גם לעשות הרבה פרויקטים באינטרנט, וגם להרצות באוניברסיטת תל-אביב מגוון גדול מאוד של קורסים בהרבה פקולטות.

אחד הנושאים שהעסיקו אותי היה - איך אנחנו מדברים עם מחשב? איך אנחנו מפעילים אותו? ומה שהתחלתי לחקור יותר לעומק היתה תוכנה של תלת-ממד, שתאפשר לי להיכנס למקומות באינטרנט, שיתנו לי תחושה שאני נמצאת בעולם תלת-ממדי, שאני יכולה לנוע במרחב, לתקשר עם עוד אנשים שנכנסים למרחב באותו זמן. זה כל כך מצא חן בעיני, שהתחלתי לעשות פרויקטים - גם מסחריים וגם חינוכיים - בכיוון הזה. לפני כשנתיים וחצי פגשתי את עתי, והוא נדלק, וביקש לדעת איך בונים סיפור במדיום

לפתוח את הטלפונים הסלולריים!

הזה? זה מאוד גירה אותי. במקביל התחלתי להסתקרן: איך מרגיש עולם תלת-ממדי, כשהוא לא קטן על צג המחשב, אלא מקיף אותי כיצור נפחי המתנועע כאווטאר? לא היה לי איפה לנסות את זה.

עתי נתן לי את ההזדמנות ועודד אותי. פה אני מתנסה גם בנושא הממשק בין אדם למכונה, גם בהקשר של השפעה על מהלך העלילה. מבחינת זאת היה לי ברור, שאני רוצה ללכת על משהו קלאסי. למה? זה טקסט קלאסי, אף אחד לא יבוא אלי בטענות. אני רק ה-די-ג'יי, עושה מיקס של הטקסט. סיבה נוספת - וזה נשמע קצת יומרני - היא שבתיאטרון היווני בעצם המציאו את שפת התיאטרון, כאשר מגדירים את היחסים בין השחקן לבין המקהלה והקהל. ומה אני עושה פה? אני למעשה מציעה שפה חדשה שמתווספת לדברים קיימים: ממציאה שפה של איך מספרים סיפור בשילוב של מדיה וירטואלית וממשית. עתי הכיר לי את דר' הדסה שני, שחיברה אותי לטקסטים קלאסיים ולטקסטים יווניים, ויותר ויותר התכוונה על מדיאה. והתחלנו לנסות.

מדיאה היא פלסטינית

מיהי מדיאה שלי? יש סיפור מסגרת המשוחק באנגלית, שבו הגיבורה היא האקרית פלסטינית. היא מתקתקת על המחשב שאיתו היא מתעמתת. עם מה היא מתעמתת? עם הסצנות שאותן אנחנו רואים מתוך "מדיאה". אני מנסה לפענח ולפתח אותן, לראות אם אפשר לשנות אותן, אם יש איזה תקווה, ממש כמו מדיאה על סף ההידרדרות.

הסיפור? מדיאה היא פלסטינית, שהתאהבה בקצין ישראלי, שבעצם עלה ארצה כדי להתגייס. היא היתה מוכנה לעשות הכול בשבילו: החל בתליית דגל ישראל על המסגד, וכלה בהסגרת בני עמה לשלטונות. כי מהי בעצם "גיזת הזהב"? מין חתיכת בד, שמיליוני אנשים הורגים זה את זה למענה, בכל הדורות. השניים חייבים לברוח. הם יוצאים לגלות. הם נוסעים לארצות הברית, שם "יאסון" לומד מחשבים, נהיה ברוקר בבורסה, והם מולידים שני ילדים. גם שם היא מסתבכת למענו. הם חוזרים לארץ, אבל הפעם כל אחד לחוד, כי בינתיים החוק נגד בני-זוג פלסטינים - שאינם ישראלים - ששוהים בארץ, נכנס לתוקף. היא מגורשת למחנה פליטים עם שני הילדים. מה איתו? בינתיים מסתבר שעשה מונקי-ביזנס לפני כן, שהוא מקורב לשלטונות, ושיש לו איזה סיפור עם האלוף קריאון, שהוא גם מתעסק עם הבת שלו, ועומד להתחתן איתה. מדיאה נדחקת לפינה, יותר ויותר בכל סצנה, עד שהיא שולחת את שני הילדים שלה להתפוצץ כשאהידים. הם נהרגים והורגים את האלוף ואת בתו ועוד שלושה עשר מאנשיו.

אז הסיפור ברור - וגם המיתוס ברור ומסופר מראש - וברגע זה ההאקרית מזמינה את הקהל לראות את הסיפור באופן שהוא יבחר: מה יבוא לפני מה, מה ישפיע על מה, עד כדי כך שהם יכולים להגיע לעימות עם הקהל שבבית.

כל הצגה שונה מקודמתה. אם הקהל הוא זה שמכתיב את סדר הסצנות, אז בעצם ייתכן

אמנית המחשב נאורה שם שאול והשחקנית (יושבת) ח'אולה אלחג'-דיבסי

שהקהל יראה את האהבה, את רגע ההיכרות בין מדיאה ויאסון, את ההקרבה - באור של זריחה, במצב רוח אופטימי של הגיבורה; ומצד שני, אם יבחרו דווקא לראות את ההתנגשות שלה עם יאסון, או את הגירוש והגלות - או אם אתה מעוניין לראות את סצנת האהבה בסוף - היא תהיה בשקיעה... כשהגיבורה כבר מתוסכלת, עייפה, בעימות עם הקהל, והמסכים, בסוף הדרך.

זה נמצא באינטרנט כל הזמן, ובעצם כל אחד יכול להיכנס לאתר, לעולם של מדיאה אקס, לבחור לעצמו אווטאר שמייצג אותו, להסתובב, לפגוש אנשים, ליצור אינטראקציה עם האובייקטים שמייצגים עשרות הפקות של "מדיאה" שנעשו בעולם. וברגע שמתחילה ההצגה, הרובוט שאנחנו מפתחים תופס שליטה. מאותו רגע - הוא מוביל אותנו, הוא משמיע לנו את הסאונד. ואז, בזמן המופע, נוצר מצב, שיושב באולם קהל, שיש לו אמצעי תקשורת עם המסכים - הטלפונים הסלולריים שלהם, שבתחילת ההצגה אנחנו מבקשים שיישארו פתוחים. במקביל, בבית, האנשים מחוברים לאינטרנט ויכולים להשפיע בלחיצת כפתור, כשאנחנו מבקשים מהם.

הקהל יושב על כיסאות מסתובבים ויכול לראות מסביב, ב-360 מעלות, כמו הצופה בבית. ואנחנו מיטלטלים בין סיפור הביניים שמתרחש באמפיתיאטרון קלאסי לבין הסיפור עצמו. הסצנות המקוריות מתרחשות באולם המסחר של הבורסה האמריקאית, המסמלת בשבילי את המאבק של מדיאה מול יאסון, של ערפאת מול שרון, של ההאקרים מול מייקרוסופט.

כן, זה תיאטרון. זו חוויה תיאטרונית שמתרחשת בזמן אמיתי, והיא מושפעת אפילו יותר מהצגה רגילה מתגובות הצופים. גם משחקה של הגיבורה הוא בחלקו משחק חי.

אני מקליטה את השחקנית גם בתפקידים האחרים. מעוותת את הקול שלה, ואז הם חוזרים אליה, כיאסון, כקריאון.

לא תיאטרון פוליטי

לא, אני לא קוראת לזה תיאטרון פוליטי. הדמות של מדיאה, גם הדמות האקטואלית שלה, היא כל כך רב גונית, שאפילו אם ח'אולה כפלסטינית אמורה להזדהות עם רגשותיה, הרי שבשיחות שלנו, לפעמים, היא ממש שונאת אותה. המופע עצמו הוא א-פוליטי, הוא לא נוקט צד מסוים, למרות שיאסון שחצן, מגעיל, ועושה את הדברים הכי איומים שבנאדם יכול לעשות. יש פה מחאה על כך שמאות ילדים נהרגים כל שנה בארץ שלנו, ומי שהורג אותם הן בעצם האמהות הישראליות והפלסטיניות, אשר בגלל רגשי נקם, פחד, חרדה גלות וכו' שולחות אותם להיהרג. אבל אני לא קוראת לזה פוליטיקה. הרי זה הייד-פארק, והייד-פארק אינו מקום פוליטי, כי כל אחד יכול להגיד מה שהוא רוצה.

נוצרת כאן שפה חדשה. מעכשיו, אני חושבת שאנשים יעשו דברים כאלה. דרך אגב, אני לא רושמת על זה קופירייט. הצורה היחידה שבה אני מגינה על היצירה שלי היא שרשמתי אותה במנגנון שנקרא: "קריאטיב-קומון". זה משהו דומה ל"אופן-סורס": אני רושמת את היצירה על שמי, ואני מרשה לכל אחד להשתמש בזה.

אני מאוד מעודדת את הכיוון הזה. ככה הדברים עובדים בעולם. ככה נולד האינטרנט.